

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา ตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ โดยขอกำหนดกรอบงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิอาชีพ
4. ระเบียบกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา
5. การดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านโนนศิลา
6. บริบทหมู่บ้านโนนศิลา อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน เป็นการดำเนินการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกัน ประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจเพื่อมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยมีแนวคิดที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกันมากกว่า การแสวงหากำไรเป็นกลุ่มกิจการชุมชน ที่ได้จากการเรียนรู้ การจัดระบบการผลิตและการบริโภค เพื่อลดรายจ่ายและช่วยให้เศรษฐกิจเข้มแข็งขึ้นมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2556 : 1126) ให้ความหมายของ “วิสาหกิจ” หมายถึง การประกอบกิจการที่ยากลำบากซับซ้อน หรือเสี่ยงต่อการขาดทุน ล้มละลาย

ฉรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล (2545 : 38 – 39) ได้ให้ความหมายวิสาหกิจชุมชนว่า หมายถึง การประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ทั้งด้านการผลิต การค้า และการเงินและต้องการปัจจัยการผลิตนี้ให้เกิดผลทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้และอาชีพ ด้านสังคม คือ การยึดโยงร้อยรัดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ แบ่งทุกข์แบ่งสุขซึ่งกันและกัน โดยผ่านกระบวนการประกอบกระบวนการของชุมชน

วิจิต นันทสุวรรณ (2547 : 28) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการ เพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเอง และความเพียรของ ครอบครัวและชุมชน และกล่าวว่าการประกอบการในลักษณะวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการ ที่เชื่อมโยงการผลิตทางการเกษตร การแปรรูป และการตลาดของชุมชน เข้าเป็นกระบวนการ เดียวกัน ไม่แยกส่วนและแบ่งบทบาทให้กับกลุ่มคนที่มีทักษะหรืออาชีพเฉพาะที่แตกต่างกัน กิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางวิสาหกิจชุมชนมี 3 ระดับ คือ การสร้างผลผลิตหรือสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน สร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์เพื่อเพียงพอกับ ความต้องการระดับชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองสังคมภายนอกชุมชนเป็น ระดับก้าวหน้า

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548 : 2) ให้ความหมายว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกันมีวิถีชีวิตร่วมกัน ประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และการพึ่งตนเอง ของครอบครัวชุมชน ระหว่างชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2548 : 1) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการโดยคน ในชุมชนเพื่อการจัดการอย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและความพอเพียงของ ครอบครัวและชุมชน

สรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการโดยชุมชน ที่มีสมาชิกในชุมชน เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งด้านการผลิต การค้า และการเงิน เป็นรูปแบบการจัดการโดยคนใน ชุมชนมีความผูกพันกัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมกันรับผิดชอบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้าง รายได้และพึ่งพาตนเองของชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองสังคมภายนอกชุมชน

ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของเศรษฐกิจแบบพอเพียง เป็นการส่งเสริมความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถ

ในการจัดการ อันส่งผลให้ชุมชนพึ่งตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรให้มากที่สุด แต่ต้องตอบสนองการอยู่ร่วมกัน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน มีนักวิชาการได้ให้ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนดังนี้

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542 : 39) ได้กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญต่อการอยู่รอดและการพัฒนาชุมชน เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเน้นความร่วมมือกัน การทำกิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเองได้ และเน้นการใช้ทุนที่มีอยู่ในท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจและสังคม เปรียบเป็นการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

แสง สิงโตทอง (2546 : 5) กล่าวถึงความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน ไว้ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นพลังขับเคลื่อน
2. เป็นการนำทรัพย์สินและทุนทางสังคมของชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คุ้มคำ และประหยัด

3. เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
4. ใช้แผนชุมชนกำหนดทิศทางการดำเนินงาน
5. เป็นการดำเนินกิจการของกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายในการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ บริการ และกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือบริการและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
6. เป็นกิจกรรมที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. เป็นการส่งเสริมภาคีและพันธมิตรในการทำงานร่วมกันแบบองค์รวม
8. เป็นกิจกรรมที่สร้างสวัสดิการแก่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง
9. เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน

สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548 : 6 - 8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า เป็นการรวมตัวกันของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชนที่มีความมั่นคง ได้รับรองตามกฎหมาย เน้นการส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาความสามารถในการจัดการตรงตามความต้องการอย่างแท้จริง เพื่อระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ มีความพร้อมที่จะพัฒนาสำหรับการแข่งขันการค้าในอนาคต

สรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นพลังขับเคลื่อน เป็นการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายในการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์บริการ และกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือบริการและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เป็นการรวมตัวของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน ให้มีความมั่นคง ได้รับการรับรองตามกฎหมาย และพัฒนาความสามารถในการจัดการตรงตามความต้องการอย่างแท้จริง

เพื่อระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ เป็นการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งกับเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ให้มีความพร้อมที่จะพัฒนาสำหรับการแข่งขันการค้าในอนาคตได้

ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการ ซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิต และทรัพยากรทุกขั้นตอน โดยใช้ภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อการพึ่งพาตนเองและความเพียงพอของครอบครัวและชุมชน ให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน ยังมีประโยชน์ให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวิสาหกิจนั้นเป็นหลัก

เสรี พงศ์พิศ (2546 : 7 - 8) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการหลัก
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในสังคม
3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมโดยชุมชน
4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล
5. ดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบและเกื้อกูลกัน
6. กระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจของกระบวนการทั้งหมด
7. การพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมาย

กรมการพัฒนาชุมชน (2546 : 4) ได้วิเคราะห์ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชนไว้ดังนี้

1. เป็นกิจการของชุมชน
2. ดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชน
3. ดำเนินการด้วยหลักสามัคคีธรรม
4. เป็นกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการ
5. มีเป้าหมายเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2549 : 4) ได้วิเคราะห์ลักษณะของวิสาหกิจชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ไว้ดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. ทรัพยากรหรือวัตถุดิบมาจากชุมชนหรือจากภายนอก
4. ริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นนวัตกรรมของชุมชน
5. มีฐานะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
7. มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย

สรุปได้ว่า การดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน จะต้องมิลักษณะดังนี้ เป็นกิจการของคนในชุมชนมีรูปแบบการจัดการโดยคนในชุมชน ดำเนินการโดยใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญา และทุนในชุมชนเป็นหลัก สร้างกระบวนการในการเรียนรู้ในการดำเนินงานภายในกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินกิจการ คือ การพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยกันและกันของชุมชน

ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

การประกอบการวิสาหกิจชุมชนไม่ได้เน้นเพื่อกำไรสูงสุด แต่จะเน้นการลดค่าใช้จ่าย การสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกและคนในชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งมีนักวิชาการได้แบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชนไว้ดังนี้

เสรี พงศ์พิศ (2546 : 35) แบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชนไว้ 2 ประเภทดังนี้

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน ได้แก่ การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อบริโภคในชุมชน เพื่อให้ครอบครัวพึ่งตนเองได้ ให้ชุมชนเกิดความพอเพียง
2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า ได้แก่ การนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเข้าสู่ตลาด ผู้บริโภค และรวมไปถึงผลผลิตทั่วไปในท้องถิ่นนำออกสู่ตลาดผู้บริโภค โดยการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต การบรรจุหีบห่อ การตลาด และการจัดการต่าง ๆ ให้สามารถแข่งขันได้ อย่างไรก็ดีชุมชนไม่ต้องกระโดดข้ามขั้น ต้องพัฒนาจากขั้นพื้นฐานไปสู่ขั้นก้าวหน้าทีละขั้น

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548 : 5 - 6) แบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชนไว้ 3 ประเภทดังนี้

1. วิสาหกิจชุมชนทดแทนการพึ่งพาทนออกชุมชน เป็นกิจกรรมพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เน้นการลดค่าใช้จ่ายของเกษตรกรและชุมชน โดยเน้นการผลิตปัจจัยพื้นฐานไว้กินไว้ใช้ในครอบครัว เช่น ปลูกพืช ผัก เลี้ยงสัตว์ไว้กินเอง หมักน้ำปลากินเอง ทำน้ำยาล้างจาน น้ำยาสระผมใช้เอง เป็นต้น
2. วิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลผลิตและทรัพยากร เป็นชุมชนการผลิตทางเกษตรและมีการประกอบการเพื่อนำผลผลิตและทรัพยากรมาสร้างผลิตภัณฑ์ มีการพัฒนาผลผลิตจากแนวคิดของชุมชนและมีเอกลักษณ์เป็นชุมชน เช่น การทำโรงปุ๋ย โรงสีข้าวชุมชน ขยายพันธุ์พืชและสัตว์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากชุมชน เป็นต้น
3. วิสาหกิจชุมชนบริหาร เป็นการประกอบการที่เกิดจากทักษะ ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้บริการเกษตรกรในครอบครัว ชุมชน และบุคคลทั่วไป เช่น ศูนย์สุขภาพ การนวดแผนไทย ร้านค้าชุมชน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์ (2548 : 10) กล่าวว่า ในการแบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชน สามารถมองได้หลายมิติ กล่าวคือ

1. การแบ่งตามลักษณะการประกอบอาชีพเป็นหลัก สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1.1 วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งพาตนเอง ขององค์กรชุมชน ซึ่งมีอยู่ 5 อย่างคือ ข้าว อาหาร ยาสมุนไพร เครื่องใช้ และปุ๋ย ซึ่งอยู่ใน จิตความสามารถของชาวบ้านทั่วไปจะทำได้ เป็นของต้องกินต้องใช้ประจำวัน มีมูลค่ามากกว่าครึ่ง ของค่าใช้จ่ายทั้งปี ของแต่ละครัวเรือน แต่ชาวบ้านทั่วไปไม่ว่าอยู่ใกล้เมืองหรือไกลเมืองต่างก็ซื้อ กินซื้อใช้

1.2 วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ได้ เพราะมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น บางอย่างอาจมีสูตรเด็ดเคล็ดลับหรือคุณภาพดี ในระดับมาตรฐาน สามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ ก็คือหนึ่งในวิสาหกิจชุมชน ก้าวหน้า

2. การแบ่งตามการจัดระดับและขั้นตอนการพัฒนาการประกอบการของวิสาหกิจชุมชน สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้

2.1 ระดับครัวเรือน คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง เป็นการประกอบกิจกรรม เพื่อกินเพื่อใช้ในครอบครัว เพื่อทดแทนการพึ่งพาจากภายนอก เช่น การแปรรูปผลผลิต ทางการเกษตรไว้ใช้กินในครอบครัว

2.2 ระดับชุมชนและเครือข่าย คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพอเพียง เป็นการประกอบ กิจการ โดยกลุ่มเพื่อตอบสนองการอุปโภคบริโภคในชุมชนและเครือข่าย ซึ่งสามารถพัฒนา ให้เป็นวิสาหกิจชุมชนแบบก้าวหน้าได้ เพื่อที่จะแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ ทั้งนี้ การประกอบการวิสาหกิจชุมชน ไม่ได้เน้นเพื่อกำไรสูงสุดแต่จะเน้นที่การลดค่าใช้จ่าย การสร้าง รายได้ให้แก่สมาชิกและคนในชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชนสามารถแบ่งประเภทได้ดังนี้ แบ่งตามวัตถุประสงค์เพื่อเป็น การนำทุนของชุมชนมาใช้ดำเนินการ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนทดแทนการพึ่งพาจากภายนอกชุมชน วิสาหกิจชุมชนและพัฒนาผลผลิตและทรัพยากร วิสาหกิจชุมชนบริการ การแบ่งตามลักษณะ การประกอบอาชีพเป็นหลัก ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน และวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า และ การแบ่งตามการจัดระดับ และขั้นตอนการพัฒนาการประกอบการของชุมชน คือ ระดับครัวเรือน และระดับชุมชนและเครือข่าย

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ออกมาเพื่อส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นการสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการอันจะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันกันทางการค้า รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ธีระพล อรุณะกสิกร และคณะ. 2548 : 1 - 28)

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2548

เป็นปีที่ 60 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“วิสาหกิจชุมชน” หมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกัน ประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่ คณะกรรมการประกาศกำหนด

“เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน” หมายความว่า คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ ในการจัดทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในเครือข่าย

“กิจการวิสาหกิจชุมชน” หมายความว่า กิจการของวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่าย วิสาหกิจชุมชน

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

“คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรุงเทพมหานคร หรือคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด แล้วแต่กรณี “รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ หมวด 1 วิสาหกิจชุมชน

หมวด 1

วิสาหกิจชุมชน

มาตรา 5 วิสาหกิจชุมชนใดที่จะขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร ตามระเบียบที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา 6 เมื่อกรมส่งเสริมการเกษตรได้รับคำขอจดทะเบียนและเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนที่ยื่นคำขอจดทะเบียน มีลักษณะและวัตถุประสงค์ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ให้กรมส่งเสริมการเกษตรรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนแก่วิสาหกิจชุมชนนั้น

มาตรา 7 การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อและที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชน
- (2) ชื่อและที่อยู่ของผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจชุมชน
- (3) ชื่อและที่อยู่ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
- (4) กิจการที่วิสาหกิจชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ

มาตรา 8 ภายในสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทินให้วิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งประสงค์จะดำเนินการต่อไปแจ้งให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

วิสาหกิจชุมชนใดไม่แจ้งความประสงค์ตามวรรคหนึ่งเป็นเวลาสองปีติดต่อกัน ให้กรมส่งเสริมการเกษตรมีหนังสือเตือนให้วิสาหกิจชุมชนนั้นแจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่ต้องไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน ถ้าไม่มีการแจ้งตามคำเตือนดังกล่าว ให้กรมส่งเสริมการเกษตรถอนชื่อออกจากทะเบียน

วิสาหกิจชุมชนใดประสงค์จะเลิกกิจการให้แจ้งกรมส่งเสริมการเกษตรทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เลิกกิจการ ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด หมวด 2 เครื่องหมายวิสาหกิจชุมชน

หมวด 2

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 9 ให้นำบทบัญญัติในหมวด 1 มาใช้บังคับแก่การจดทะเบียนจัดตั้ง การแจ้ง
ดำเนินกิจการ และการเลิกกิจการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนโดยอนุโลม ให้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน
ที่จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรแล้วมีสิทธิขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 10 การบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้เป็นไปตามข้อบังคับ
ของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนั้น

ข้อบังคับตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยจะต้องกำหนดให้การดำเนินการของเครือข่ายวิสาหกิจ
ชุมชนเป็นไปตามความสมัครใจ โดยจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้

มาตรา 11 เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอาจดำเนินการดังต่อไปนี้ได้

(1) ให้คำแนะนำและช่วยเหลือกิจการภายในของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย ดังต่อไปนี้

(ก) ให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งหรือการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบ
ทรัพยากรหรือภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่น

(ข) ให้ความรู้ การฝึกอบรม หรือความช่วยเหลือในการปรับปรุงหรือพัฒนา
การผลิต การให้บริการ การบริหารจัดการ การหาทุน การตลาด และอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์
ต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

(ค) ให้คำแนะนำหรือดำเนินการใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจ
ชุมชนในเครือข่ายทั้งในระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

(2) ให้คำแนะนำและช่วยเหลือกิจการภายนอกของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย
ดังต่อไปนี้

(ก) เป็นคนกลางในการติดต่อกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือ
หน่วยงานอื่นของรัฐ รวมทั้งองค์กรภาคเอกชน เพื่อขอรับความช่วยเหลือและการส่งเสริมวิสาหกิจ
ชุมชนในเครือข่าย

(ข) ประสานงานกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชนอื่นเพื่อแลกเปลี่ยน
ความรู้ หรือดำเนินกิจกรรมอื่น อันเป็นประโยชน์หรือเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการดำเนินงาน
ของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

(3) เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมความสามัคคี และการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
และความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ
ในการดำเนินงาน ไม่ว่าในด้านคุณภาพของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ และการ
พัฒนาการตลาด

(4) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายหรือมาตรการในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หมวด 3 คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

หมวด 3

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 12 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย

- (1) นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ
 - (2) กรรมการจากส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวนสิบสามคน ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน อธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ อธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม อธิบดีกรมสรรพากร ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้อำนวยการธนาคารออมสิน
 - (3) กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวนสิบคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด
 - (4) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสามคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน และด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคน
- ให้อธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้อธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ แต่งตั้งผู้แทนกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศหนึ่งคน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ และให้อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน แต่งตั้งผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชนอีกหนึ่งคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา 13 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการและแผนการพัฒนาและส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน
- (2) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน เป็นไปอย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ
- (3) ให้ความช่วยเหลือ การสนับสนุน หรือให้คำแนะนำแก่วิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(4) ให้การส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่น หรือการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของกิจการวิสาหกิจชุมชน

(5) สนับสนุนการศึกษาวิจัย เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินงานกิจการวิสาหกิจชุมชน

(6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา 14 กรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทย
- (2) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ
- (3) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น
- (4) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออกหรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ
- (5) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการที่ปรึกษา หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง เว้นแต่กรณีที่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ไม่ถือว่า มีลักษณะต้องห้าม เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา 12 (4)
- (6) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
- (7) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (8) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก โดยไม่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ เว้นแต่ในความคิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา 15 กรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) มีวาระการดำรงตำแหน่งสามปี ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้แต่งตั้งกรรมการใหม่ให้กรรมการนั้น ปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนจนกว่าจะได้แต่งตั้งกรรมการใหม่ กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ อาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา 16 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) พ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก

(3) คณะรัฐมนตรีให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือ
ห่อนความสามารถ

(4) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกโดยไม่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ
เว้นแต่ในความคิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(5) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 14

มาตรา 17 ในกรณีที่กรรมการตามมาตรา 12 (3) และ (4) พ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ
ให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งผู้อื่นดำรงตำแหน่งแทน และให้ผู้ได้รับแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระ
ที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน เว้นแต่วาระของกรรมการเหลืออยู่ไม่ถึงเก้าสิบวันจะไม่ดำเนินการ
เพื่อให้มีการแต่งตั้งกรรมการแทนก็ได้

มาตรา 18 การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง
ของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุม
หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานใน
ที่ประชุม การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่ง
ในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่ง
เป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 19 คณะกรรมการจะแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการ
อย่างหนึ่ง อย่างใดแทนคณะกรรมการหรือตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้ และให้นำความ
ในมาตรา 18 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 20 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดทุกจังหวัด ดังต่อไปนี้

(1) ในกรุงเทพมหานคร ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรุงเทพมหานคร
ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ผู้ว่าราชการ
กรุงเทพมหานครมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ปลัดกรุงเทพมหานคร ผู้แทนกรมการพัฒนา
ชุมชน ผู้แทนกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ผู้แทนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ผู้แทนกรมสรรพากร
ผู้แทนสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ผู้แทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้แทนธนาคารออมสิน ผู้แทนวิสาหกิจ
ชุมชนจำนวนหกคน ซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหา
จากผู้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร ตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด
และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสามคน ซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้
ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน

และด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคนในกรุงเทพมหานคร เป็นกรรมการ และเกษตรจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ

(2) ในจังหวัดอื่น ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัด ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย เป็นประธาน กรรมการ ปลัดจังหวัด นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด พัฒนาการจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด พาณิชย์จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด ผู้แทนกรมสรรพากร ที่มีสำนักงานตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่มีสาขาตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนธนาคารออมสินที่มีสาขาตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นหนึ่งคน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนจำนวนหกคน ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำเนินการกิจการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนั้น ตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสามคน ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัด แต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารธุรกิจหนึ่งคน ด้านการเงินหนึ่งคน และด้านการค้าและอุตสาหกรรมหนึ่งคนในจังหวัดนั้น เป็นกรรมการ และเกษตรจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ

มาตรา 21 คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ และแผนการพัฒนา และส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานครหรือในจังหวัด แล้วแต่กรณี
- (2) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานครหรือในจังหวัด แล้วแต่กรณี เป็นไปอย่างมีเอกภาพ และมีประสิทธิภาพ
- (3) ให้การส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่น หรือการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของกิจการวิสาหกิจชุมชนใน กรุงเทพมหานครหรือในจังหวัด แล้วแต่กรณี
- (4) พิจารณาหรือเสนอแนะต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัด ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 4
- (5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด หรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย การดำเนินการตาม (2) (3) หรือ (4) ของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย มาตรการ หรือแผนการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ที่คณะกรรมการกำหนดหรือเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

มาตรา 22 ให้นำความในมาตรา 14 มาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 17 มาใช้บังคับแก่กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด ซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี แต่งตั้งโดยอนุโลม เว้นแต่การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการดังกล่าวตามมาตรา 16 (3) ให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี ให้ออก ให้นำความในมาตรา 18 และมาตรา 19 มาใช้บังคับแก่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด โดยอนุโลม

มาตรา 23 ให้กรรมการ อนุกรรมการ กรรมการตามมาตรา 20 และกรรมการตามมาตรา 31 ได้รับเบี้ยประชุม ค่าพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าที่พัก และค่าใช้จ่ายอย่างอื่น ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 24 ให้กรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการรับผิดชอบงานธุรการ งานประชุม การศึกษาข้อมูล และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการ

ให้สำนักงานเกษตรจังหวัดทำหน้าที่และรับผิดชอบงานตามวรรคหนึ่งที่เกี่ยวข้องงานของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด หมวด 4 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

หมวด 4

การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 25 วิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร แล้วสามารถขอรับการส่งเสริม หรือสนับสนุนจากคณะกรรมการได้ ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 26 ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิในการประกอบกิจการอย่างครบวงจร รวมถึงการให้ความรู้และการสนับสนุนในการจัดตั้ง การร่วมมือซึ่งกันและกัน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบ ทรัพยากร หรือภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับกิจการ วิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับขบวนการผลิตและการบริหารจัดการธุรกิจทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานบุคคล การบัญชี การจัดหาทุน หรือการตลาด ทั้งนี้ เพื่อให้กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับปฐมภูมิจึงมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้แล้วตามมาตรา 26 อย่างต่อเนื่อง

รวมถึงการให้ความรู้ และการสนับสนุนในการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับที่สูงขึ้น ตามความพร้อม และความต้องการของกิจการวิสาหกิจชุมชน เช่น การส่งเสริมและพัฒนา ผลิตภัณฑ์ของกิจการวิสาหกิจชุมชน และการออกแบบที่ทันสมัยตามความต้องการของตลาด การร่วมมือซึ่งกันและกัน หรือให้ความช่วยเหลือในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านคุณภาพ การผลิต การจัดการ และการตลาด เพื่อสร้างความพร้อมให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับที่สูงยิ่งขึ้น

มาตรา 28 ในกรณีที่วิสาหกิจชุมชนประสงค์จะรวมตัวกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือดำเนินการจัดตั้งเป็นองค์กรธุรกิจใด ๆ ให้คณะกรรมการให้การสนับสนุนในการจัดตั้ง การประกอบการ การตลาด รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 29 ให้คณะกรรมการส่งเสริมการค้าดำเนินการค้าวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์และการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพหรือคุณลักษณะอื่นใดของสินค้า หรือการรับรองเกี่ยวกับสภาพ คุณภาพ ชนิด หรือคุณลักษณะอื่นใดของบริการ เพื่อให้สินค้าหรือบริการของกิจการวิสาหกิจชุมชนเป็นที่เชื่อถือ รวมทั้งปลอดภัยต่อผู้บริโภคหรือผู้ใช้บริการ

ในการส่งเสริมตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการพิจารณาให้คำปรึกษาหรือให้ความช่วยเหลือ แก่กิจการวิสาหกิจชุมชนในการขอจดทะเบียนเครื่องหมายรับรองตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า หรือให้คำปรึกษา หรือให้ความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อให้ความคุ้มครองแก่สินค้าหรือบริการของกิจการวิสาหกิจชุมชนนั้นตามที่เห็นสมควร

มาตรา 30 ในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน ให้คณะกรรมการพิจารณาดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการที่คณะกรรมการจัดให้มีขึ้นตามมาตรา 26 และมาตรา 27 และการส่งเสริมหรือการสนับสนุนตามมาตรา 28 และมาตรา 29

(2) ให้การส่งเสริมและสนับสนุน หรือประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนแก่กิจการวิสาหกิจชุมชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับเงินทุนในการประกอบการ

(3) จัดให้มีการฝึกอบรมหรือการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์และเป็นไปตามความต้องการของกิจการวิสาหกิจชุมชน เช่น การฝึกอบรมด้านการจัดการ การบัญชี ภาษีอากร หรือการถ่ายทอดความรู้ หรือเทคโนโลยีด้านการผลิต หรือการตลาด

(4) เสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับใด ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานหรือการส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน

(5) ดำเนินการในเรื่องอื่นใดที่คณะกรรมการเห็นว่าจำเป็นต่อการส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชน

มาตรา 31 ให้มีคณะกรรมการประสานนโยบายกองทุน เพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่นอีกไม่เกินสิบสองคน ซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้ง มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ประสานการดำเนินการของกองทุนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการซ้ำซ้อนที่ไม่เกิดประโยชน์ และส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

(2) ติดตาม และประเมินการดำเนินงานของกองทุนต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับกิจการวิสาหกิจชุมชน

(3) เสนอแนะต่อกองทุนที่เกี่ยวข้อง หรือคณะกรรมการเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานหรือการแก้ไขปัญหาเงินทุนในการสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน

(4) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ให้นำความในมาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 17 มาใช้บังคับแก่กรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งโดยอนุโลม เว้นแต่การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการดังกล่าวตามมาตรา 16 (3) ให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อคณะกรรมการให้ออก

ให้นำความในมาตรา 18 มาตรา 19 และมาตรา 24 มาใช้บังคับแก่คณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนโดยอนุโลม

มาตรา 32 ในกรณีที่มีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับใด กำหนดให้กิจการวิสาหกิจชุมชน ต้องดำเนินการใดอันเป็นภาระที่ไม่เหมาะสมหรือเกินสมควร คณะกรรมการอาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาคำเนิการให้ มีการลดภาระดังกล่าวแก่กิจการวิสาหกิจชุมชนได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา 33 ในกรณีที่คณะกรรมการประสานงานกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชนหรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการ ตามมาตรา 30 แล้วไม่บรรลุผล ให้คณะกรรมการเสนอเรื่องดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาคำเนิการต่อไป

บทเฉพาะกาล

มาตรา 34 ในวาระเริ่มแรกให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการ เพื่อให้มีการแต่งตั้งกรรมการ ตามมาตรา 12 (3) และ (4) กรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชนและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ในคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตามมาตรา 20 ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ เป็นกระบวนการทำงานและการใช้ทรัพยากรขององค์กรเป็นกระบวนการ ที่มีขั้นตอน โดยเริ่มจากการวางแผน การปฏิบัติการ การควบคุม ติดตาม และประเมินผล เพื่อมุ่งสู่ เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ หรือเป็นกระบวนการ ออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อม ที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของการบริหารจัดการ

คำว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” โดยทั่วไปจะให้ความหมายเหมือนกัน จะใช้ แทนกันได้โดยเฉพาะในการบริหารจัดการหรือบริหารรัฐกิจมักใช้คำว่า การบริหาร (Administration) มากกว่าการจัดการ แต่ในภาครัฐกิจมักจะใช้คำว่า การจัดการ (Management) มากกว่า นิยมใช้ใน ภาคนอกชนหรือภาครัฐกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร มีนักวิชาการหลายท่าน ที่ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการ

พยอม วงศ์สารศรี (2542 : 36) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการ ที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจ ของสมาชิกในองค์กร การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการ และความมุ่งหวัง ด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่ไปด้วย องค์กรจึงจะ สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย

เจริญผล สุวรรณโชติ (2544 : 260) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่ทำให้องค์กรสามารถผลิตตามความมุ่งหมายขององค์กรออกมาให้มีคุณภาพ และปริมาณดีที่สุดใน เพื่อให้องค์กรนั้นเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือองค์กรอื่น ๆ ว่าเป็นองค์กรที่ดำเนินงานตามเป้าหมายได้อย่างแท้จริง จนทำให้งานนั้นมีประสิทธิภาพสูงสุด

พิทยา บวรวัฒนา (2546 : 2) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง เรื่องของการนำเอา กฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ไปปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะทำงาน ด้วยความเต็มใจ ด้วยความเที่ยงธรรมและอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้

มัลลิกา ต้นสอน (2547 : 10) ได้ให้ความหมายของการบริหาร (Administration) หมายถึง การกำหนดแนวทางหรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยความสะดวก การสนับสนุน และการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า คำว่า การบริหาร ได้ครอบคลุมในเรื่องดังต่อไปนี้ คือเป้าหมาย บุคลากร และทรัพยากรต่าง ๆ การบริหารจัดการเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งในทางสังคมศาสตร์ที่นำเอา หลักการและทฤษฎีต่าง ๆ ทางมานุษยวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์มาใช้ ต้องสามารถประยุกต์ความรู้ต่าง ๆ ทางการบริหารให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริง

ความสำคัญของการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการเป็นกระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนิน กิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์กร และการบรรลุ วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานหรือกิจกรรมที่กำหนดไว้ นั่น คืออาศัยการบริหารที่ดี ซึ่งได้มี นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญของการบริหารจัดการไว้ ดังนี้

ศศิ อนันต์นพคุณ (2542 : 3 - 4) กล่าวว่า การบริหารมีความสำคัญสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารช่วยให้กลุ่มบุคคลร่วมกันทำงานในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การบริหารมีส่วนทำให้สามารถนำเอาทรัพยากรทั้งที่เป็นคน เงิน และอุปกรณ์ มารวมเข้าด้วยกันเพื่อใช้ในการผลิต ถ้าขาดการบริหาร โดยเฉพาะปัญหาเรื่องคนซึ่งเป็นปัจจัย ที่สำคัญที่สุด ต่างคนต่างก็มีเป้าหมายที่แตกต่างกันจะทำให้เกิดความสับสน ขุ่นยาก การทำงาน ช้าช้อนและสิ้นเปลือง ด้วยประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีผู้บริหารหรือผู้นำ
3. การบริการจะช่วยชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งในด้านความเจริญ และความเสื่อม ของสังคมในอนาคต
4. การบริหารที่ประสบผลสำเร็จ เป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความมีศักยภาพ ของนักบริหาร

5. องค์การจะคงสภาพอยู่หรือมีความเจริญก้าวหน้า หรือถดถอยลงก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของการบริหาร

ศรีสุรางค์ ทิณะกุล (2542 : 51) กล่าวว่า งานของการบริหารหรือการจัดการจะต้องเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนนับตั้งแต่ตัวเราจนถึงองค์การขนาดใหญ่ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล กระทรวง ทบวง กรม และหน่วยธุรกิจต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มีการจัดการที่ดีทั้งนั้น จึงจะสามารถดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้ ยิ่งในสภาวะปัจจุบันที่มีประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทุกองค์การจึงต้องพยายามแข่งขันกันเพื่อความอยู่รอด การบริหารที่จะให้เกิดผลสำเร็จนั้นจะต้องมีการวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การจัดการหรือการบริหารจึงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น

พนัส หันนาทิน (2542 : 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารไว้ว่า ในการดำเนินกิจการใดก็ตามจะดำเนินไปด้วยดีต้องมีผู้กระทำไปให้ถึงเป้าหมาย โดยถูกต้องรวดเร็วเปรียบเสมือนการเดินทางเรือก็ต้องมีคนคอยดูแลองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้เรือเคลื่อนไปได้ การบริหารจัดการในองค์การจะขับเคลื่อนดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างแท้จริงได้ ต้องมีการบริหารจัดการให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ส่วนในองค์ประกอบของกระบวนการบริหารหน่วยงานหรือองค์กรที่สำคัญต้องมีสิ่งต่อไปนี้มาเกี่ยวข้องอยู่เสมอซึ่งได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัด (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การควบคุม (Controlling) เป็นต้น ในทางปฏิบัติหน้าที่บางอย่างต้องใช้ศิลปะเข้าช่วยมาก จึงจะทำให้บรรลุตามความต้องการ

สรุปได้ว่า การบริหารนั้นมีความสำคัญ เป็นการนำทรัพยากรทั้งที่เป็นคน เงิน และอุปกรณ์มาเพื่อจัดการขับเคลื่อนดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพได้ องค์การจะคงสภาพอยู่หรือมีความเจริญก้าวหน้า หรือถดถอยลงก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของการบริหาร การบริหารที่จะให้เกิดผลสำเร็จนั้นจะต้องมีการวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

องค์ประกอบของการบริหาร

การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และทั้งศิลป์ที่ผู้บริหารจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ใน การบริหารให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อองค์กร จากแนวคิดการบริหารของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้ให้ความหมายของการบริหารเอาไว้ จะเห็นว่าการบริหารนั้นมีองค์ประกอบ คือ เป้าหมาย ปัจจัย การบริหาร และลักษณะการบริหาร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมยศ นาวิการ (2544 : 12) กล่าวว่า การบริหาร หรือการทำงานมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์อันแน่ชัด
2. ต้องมีคนทำงาน คนซึ่งทำงานนี้จะต้องมีคนทำงานร่วมกัน ดังนั้นคนจึงเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน
3. ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคนแล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นที่สำคัญ ได้แก่ เงิน วัสดุ วิธีการในการทำงาน
4. ต้องมีการจัดการในการบริหารหรือการทำงานเป็นต้นว่า การจัดสายการบังคับบัญชา การกำหนดระเบียบ วิธีการทำงาน เพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์ สมคิด บางโม (2546 : 61) ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้
 1. วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิต ต้องรู้ว่าผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน
 2. ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ 4Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น
 3. มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 Ms หรือ 6 Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น
 4. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งที่วัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการบริหาร จะต้องมียุทธประสงค์ที่แน่นอนในการดำเนินงาน ต้องมีทรัพยากรที่มีคุณภาพและใช้อย่างคุ้มค่า มีการติดต่อประสานงานตลอด และมีการวัดผลและประเมินผล

กระบวนการของการบริหาร

กระบวนการบริหาร เป็นสิ่งที่ต้องยึดถือสำหรับปฏิบัติกิจกรรมในการบริหารงาน ซึ่งเป็นลำดับขั้นในการบริหารงาน ขอบข่ายของงานต่าง ๆ ที่อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของนักบริหาร เป็นเรื่องของกระบวนการทำงานของนักบริหาร เพื่อให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยอาศัยการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ๆ เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล (2542 : 64 - 72) กล่าวถึง กระบวนการการบริหารควรประกอบด้วย 10 ประการ คือ

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การพัฒนากลยุทธ์ (Develop Strategies) ในการวางแผน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน
2. การจัดการ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงาน ทำให้งานต่าง ๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี
3. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ
4. การตัดสินใจ (Decision) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจแยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง
5. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการ วินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนถึงปะในการบริหารที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี
6. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อดำเนินการเป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น
7. การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

8. การสื่อข้อความ (Communication) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อที่จะให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

9. การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงานจะหมายถึง วิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชา/ผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

10. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน

วิโรจน์ สารรัตนะ (2542 : 11) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหาร ควรประกอบด้วย 4 ประการคือ

1. การวางแผน หมายถึง หน้าที่ทางการบริหารในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดหมายนั้น
2. การจัดองค์การ หมายถึง กำหนดอำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน
3. การนำ หมายถึง ความพยายามทำให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
4. การควบคุม หมายถึง การมุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมาย มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง

มัลลิกา คั่นสอน (2547 : 10 - 13) กล่าวว่า การบริหารอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติหรือที่เรียกว่า “กระบวนการจัดการ Management Process” ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่สำคัญ 5 หน้าที่ได้แก่

1. การวางแผน (Planning) เป็นหน้าที่การจัดการ หน้าที่แรกที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทาง ภารกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์การ ตลอดจนกรอบความคิด แนวทาง และการปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามที่ต้องการ ความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ทำให้ผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจในการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การจัดการ (Organizing) เป็นงานที่ให้ความสำคัญกับการจัดทำโครงสร้างองค์การ และระบบงาน บทบาทอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบและหน้าที่ของบุคลากร เพื่อให้เข้า

ปฏิบัติงานให้เป็นระบบสอดคล้องกันภายในหน่วยงาน ซึ่งจะทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างราบรื่นและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) เป็นงานสำคัญของผู้จัดการทุกคนที่ต้องจัดบุคคลให้เหมาะสมกับงานทั้งในด้านคุณภาพ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์ และปริมาณแรงงาน หรือที่เรียกว่า “การจัดคนให้เหมาะสมกับงาน” ตลอดจนธำรงรักษาและพัฒนาแรงงานที่มีคุณภาพให้อยู่กับองค์กรอย่างต่อเนื่อง

4. การนำ (Leading) เป็นการใช้อิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามในการชี้เป้าหมาย ชักจูง กระตุ้น และการเปลี่ยนแปลงผู้ติดตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรอย่างเต็มที่

5. การควบคุม (Controlling) เป็นกระบวนการในการกำหนดเกณฑ์และมาตรฐาน ขั้นตอน การติดตาม ตรวจสอบ ประเมิน และแก้ไขให้การดำเนินงานสามารถบรรลุเป้าหมายหรือปรับปรุงแผนและการดำเนินงานให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม

สรุปได้ว่า การบริหารตามกระบวนการการบริหรนั้นประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดหน่วยงาน การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผล การงบประมาณ เพื่อให้งานที่กำหนดขึ้นมีความสอดคล้องต่อความต้องการในองค์กร

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

ในการบริหารจัดการต่าง ๆ จะต้องมีทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานทางการบริหารจัดการ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดการเพราะประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์และคุณภาพของปัจจัยดังกล่าว ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการไว้ดังนี้

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ (2540 : 18 - 19) กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานในการบริหารมีอยู่

6 ประการ หรือ 6 M's คือ

1. บุคลากร (Man) เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะบุคคลนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการปัจจัยอื่นเพื่อนำสู่ความสำเร็จ คือ เป้าหมายขององค์กร

2. เงิน (Money) เป็นปัจจัยหลัก หรือเป็นปัจจัยกลางที่จะบันดาลให้เกิดการจัดซื้อสิ่งของ วัสดุ ที่ดิน และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขององค์กรในรูปแบบต่าง ๆ

3. วัสดุ (Material) เป็นปัจจัยที่จะต้องนำป้อนเข้าไปสู่กระบวนการผลิต เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพของผลิตภัณฑ์

4. วิธีการ (Method) เป็นวิธีการปฏิบัติงาน เป็นขั้นตอนในการทำงาน เพื่อเปลี่ยนสภาพของวัสดุให้เป็นผลิตภัณฑ์หรือการบริการ

5. เครื่องจักรกล (Machine) เป็นเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้สำหรับผลิตภัณฑ์สินค้าหรือ การบริการแก่ลูกค้า

6. การตลาด (Marketing) เป็นการจัดจำหน่ายสินค้า หรือการบริการเพื่อผลกำไร และความอยู่รอดขององค์กร

อารี หลวงนา (2542 : 12) กล่าวถึง ทรัพยากรบริหารว่ามีอยู่ 8 ประการ คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) วิธีการ (Method) อำนาจหน้าที่ (Authority) เวลา (Time) กำลังใจในการทำงาน (Will) และความสะดวกต่าง ๆ (Facilities)

สถิต กองคำ (2544 : 19) กล่าวถึง ปัจจัยการบริหาร คือ คน ปัจจัยพื้นฐานที่ใช้ ในการบริหารทั่วไป และเป็นที่ยอมรับกันว่าปัจจัยการบริหาร ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ

สมคิด บางโม (2546 : 61) กล่าวว่า การจัดการหรือการบริหารกิจการต่าง ๆ จำเป็น ต้องมีทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานทางการจัดการ โดยทั่วไปทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญของการจัดการมีอยู่ 4 ประการ คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความรู้ ด้านการจัดการ (Management) ซึ่งปัจจัยในการบริการทั้ง 4 ประการ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดการเพราะประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์และคุณภาพ ของปัจจัยดังกล่าว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ประกอบด้วยปัจจัยที่จำเป็น พื้นฐานหลายประการ คือ คน เงิน วัสดุสิ่งของ การจัดการ อำนาจหน้าที่ เวลา กำลังใจการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น การบริหารจะบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์และคุณภาพของปัจจัยดังกล่าว

การบริหารจัดการด้านการจัดการ

การบริหารจัดการของผู้บริหารเป็นปัจจัยกำหนดประสิทธิผลและประสิทธิภาพของ องค์กร ผู้บริหารจึงต้องทำหน้าที่จัดการเรื่องระบบงานด้านต่างๆ และวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้การ ดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทุกด้านเป็นไปด้วยดี ซึ่งได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงหน้าที่การจัดการไว้ ดังนี้

พยอม วงศ์สารศรี (2542 : 76 - 77) กล่าวว่า หน้าที่ขององค์กรในการจัดการ แบ่งออก เป็น 4 หน้าที่ คือ

1. การตลาด คือ หน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับราคาสินค้า การส่งเสริมการขาย และลูกค้า
2. การเงิน คือ หน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับการลงทุน การจัดหาทุน การบริหารความเสี่ยง และเงินปันผล

3. งานบุคคล คือ หน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับการคัดเลือกคน การให้ค่าตอบแทน การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร

4. การผลิต คือ หน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับการผลิต ระดับการผลิต สินค้าคงเหลือ และนโยบายการซื้อ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545 : 12) กล่าวว่า หน้าที่ของการบริหารจัดการ (Functions of Management) แบ่งออกเป็น 5 หน้าที่ คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) 4) การนำ (Leading) 5) การควบคุม (Controlling)

ธงชัย สันติวงษ์ (2545 : 33) กล่าวว่า หน้าที่งานการจัดการ หรือ Management Functions ก็คือหน้าที่แต่ละอย่างของกระบวนการบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม

นภาพร ชันชนภา (2545 : 16) กล่าวว่า หน้าที่การจัดการ เป็นงานของผู้จัดการในการวางแผน การจัดองค์การ การชักนำ และการควบคุม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดกลยุทธ์ และการจัดทำแผนงาน เพื่อที่จะประสานกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะกระทำในอนาคต เพื่อให้ประสบความสำเร็จ และลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดภารกิจของงานที่ต้องทำ ใครเป็นผู้ปฏิบัติภารกิจนั้น และภารกิจนั้นจะจัดเป็นกลุ่มได้อย่างไร ใครต้องรายงานใคร และใครเป็นผู้ตัดสินใจ

การชักนำ (Leading) คือ การนำและจูงผู้ใต้บังคับบัญชา การกำหนดทิศทาง การเลือกช่องทางการสื่อสารที่ได้ประสิทธิภาพที่สุดและขจัดความขัดแย้ง หรือกระตุ้นให้พนักงานใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการทำงาน

การควบคุม (Controlling) คือ การกำกับดูแลกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้แน่ใจว่ากิจกรรมนั้นสัมฤทธิ์ผลตามแผนงานที่ได้วางไว้ รวมทั้งทำการแก้ไขความผิดพลาดที่เกิดขึ้นให้ถูกต้อง

จากแนวคิดสรุปได้ว่า หน้าที่ของการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การนำ และการควบคุม โดยจัดการทำงานของระบบงาน และระบบคนให้สามารถประสานทำงานร่วมกันไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การบริหารจัดการด้านการเงิน

การดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ นั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับการจัดหาและการใช้ไปของเงินทุนในการบริหารงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้องค์กรมีผลกำไรสูงสุด จึงต้องมีการบริหารจัดการด้านการเงินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อธุรกิจ และบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงการบริหารการเงินไว้ ดังนี้

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541 : 271) กล่าวว่า การบริหารจัดการทางการเงิน คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดหาเงินและการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร โดยมีการวางแผนทางการเงิน ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ คือ

1. การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์
2. การจัดทำงบประมาณการเงิน
3. พิจารณาแหล่งเงินทุนที่เหมาะสม
4. การติดตามและประเมินผล

ธงชัย สันติวงษ์ (2543 : 125) กล่าวว่า การบริหารการเงินมีความสำคัญไม่ว่าธุรกิจจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กก็ตาม โดยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติด้านการเงิน 3 ประการ ดังนี้

1. การวางแผนหรือคาดการณ์ถึงความต้องการของเงินทุน (Anticipating Financial Need) คือ การพยากรณ์และจัดบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางการเงินที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับธุรกิจนั้น ในอนาคต ทั้งนี้โดยวิธีการเน้นให้เห็นถึงกระแสเงินสดที่เข้ามาและกระแสเงินสดที่ออกไปจากธุรกิจนั้น
2. การจัดหาเงินทุน (Acquiring Financial Resources) คือ การจัดหาเงินทุนมาเพื่อใช้ในการดำเนินกิจการนั้นเป็นเรื่องของการบอกให้รู้ว่า กิจการจะหาเงินทุนมาใช้จ่ายตามที่ต้องการได้เมื่อไร หาได้จากแหล่งใด และด้วยวิธีการอย่างไร ทั้งนี้รวมถึงเรื่องที่จะต้องค้นหาผู้มีเงินทุนวิธีการที่จะหาให้ได้ตามกำหนดเวลา และรวมถึงการสร้างเชื่อมั่นให้กับผู้ที่มีเงินทุนที่จะยอมให้กู้ยืม ทั้งนี้โดยการหาข้อเท็จจริงและให้ตัวเลขประกอบสนับสนุนคำขอที่สมจริงที่สุด
3. การจัดสรรเงินทุนไปในธุรกิจ (Allocating Fund in The Business) คือ การจัดสรรเงินทุนไปในสินทรัพย์อย่างไรที่จะก่อให้เกิดความเหมาะสมที่สุด นั่นคือ จะต้องให้ความสำคัญระหว่างความสามารถในการทำกำไร (Profitability) และสภาพคล่อง (Liquidity) ของกิจการ โดยความสามารถในการทำกำไร คือ กำลังความสามารถที่ทำให้ได้มาซึ่งรายได้ (Earning Power) ส่วนสภาพคล่องของกิจการ หมายถึง การมีสินทรัพย์ที่มีสภาพใกล้เคียงกับเงินสด